

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Фурман Анатолій Анатолійович – доктор психологічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка».

Критичне мислення в академічному середовищі: від теорії до практики: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю. Одеса: Університет Ушинського, 2026. 473 с.

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю, присвяченої різним психолого-педагогічним аспектам інноваційного потенціалу особистості, сучасним методам та формам організації освітнього процесу у закладах освіти різного рівня, розвитку критичного мислення під час підготовки здобувачів у закладах освіти.

Науковці висвітлюють питання щодо сучасних форм і методів розвитку критичності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

© Університет Ушинського

ГАПОН Юрій Васильович

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА У ПРОЦЕСІ МОНІТОРИНГУ МІСЬКИХ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ

Сучасні темпи урбанізації та глобальні кліматичні зміни кардинально трансформують вимоги до фахівців у галузі садово-паркового господарства. Зелені насадження в містах більше не розглядаються виключно як елементи естетичного оздоблення простору. Сьогодні вони виконують роль критично важливої зеленої інфраструктури, що забезпечує екосистемні послуги, регулює мікроклімат, знижує рівень шумового та пилового забруднення, а також пом'якшує наслідки ефекту міського теплового острова. За таких умов управління міськими лісами та парками перетворюється на складний багатовимірний процес, який неможливо ефективно здійснювати, спираючись лише на базові інструкції та традиційні протоколи догляду за рослинами.

Відповідно, вища освіта стикається з нагальною потребою перегляду дидактичних підходів. Традиційна модель навчання, яка фокусується на передачі готових знань з дендрології, фітопатології чи ландшафтного проєктування, виявляється недостатньою. Студент може ідеально знати латинські назви рослин та норми внесення добрив, але бути абсолютно безпорадним у ситуації, коли необхідно прийняти рішення щодо доцільності збереження аварійного вікового дерева в умовах щільної забудови. Саме тут на перший план виходить критичне мислення як ключова професійна компетентність. Воно дозволяє фахівцю не просто фіксувати факти, а й аналізувати причинно-наслідкові зв'язки, піддавати сумніву усталені практики, верифікувати дані та приймати обґрунтовані рішення в умовах високого рівня невизначеності.

Процес моніторингу міських зелених насаджень становить собою ідеальний полігон для розвитку такої аналітичної гнучкості. Моніторинг, за своєю суттю, є безперервним процесом збору, обробки та інтерпретації даних про стан довкілля. Для майбутнього фахівця садово-паркового господарства він має стати не рутинною технічною процедурою заповнення актів обстеження, а складним когнітивним завданням, що вимагає постійної рефлексії та інтелектуальної напруги.

З погляду когнітивної психології та сучасної педагогіки, ідеально описаної в оновленій таксономії Блума, навчання має поступово переходити від нижчих рівнів когнітивної діяльності, таких як запам'ятовування та розуміння, до вищих, якими є аналіз, оцінювання та створення нового. У контексті садово-паркового господарства це означає зсув фокусу з питання «Що це за проблема?» на питання «Чому вона виникла, які її приховані фактори та якими є довгострокові наслідки нашого втручання?».

Критичне мислення в арбористиці та міському озелененні базується на здатності розпізнавати когнітивні упередження. Дуже часто молоді спеціалісти схильні до так званого «упередження підтвердження», коли вони інтерпретують симптоми захворювання дерева таким чином, щоб вони відповідали їхній першій гіпотезі. Наприклад, побачивши пожовтіння листя в середині літа, студент може миттєво діагностувати нестачу поживних речовин або грибову інфекцію, ігноруючи при цьому ущільнення ґрунту через надмірне антропогенне навантаження або пошкодження кореневої системи під час нещодавніх будівельних робіт. Розвинене критичне мислення змушує фахівця зупинитися, зібрати додаткові дані, висунути альтернативні гіпотези та шляхом дедуктивного виключення дійти до істинної причини деградації рослини [1].

Такий підхід вимагає глибокого розуміння системної біології деревних рослин, зокрема концепції компартменталізації гнилі в деревах, відомої у світовій науці як CODIT. Розуміння того, як дерево реагує на пошкодження, ізолюючи уражені ділянки, унеможливорює лінійне мислення. Фахівець змушений розглядати дерево не як статичний об'єкт, а як динамічну систему, що постійно взаємодіє зі стресорами. Відповідно, під час моніторингу студент вчиться оцінювати не лише видимі пошкодження, але й здатність конкретного організму протистояти їм у довгостроковій перспективі.

Одним із найбільш потужних інструментів розвитку критичного аналізу є впровадження у навчальний процес міжнародно визнаної методології візуальної оцінки дерев, відомої як Visual Tree Assessment. Ця методика вимагає від спеціаліста вміння читати «мову тіла» дерева. Вона базується на принципах біомеханіки та стверджує, що будь-який внутрішній дефект, наприклад, прихована стовбурова гниль або тріщина, неминуче призводить до компенсаторного наростання деревини в інших місцях задля збереження міцності конструкції[2].

Навчання цій методології є чистим тренуванням критичного мислення. Студент повинен підійти до дерева і провести ретельний детективний аналіз. Виявлення асиметричної крони не є кінцевим діагнозом, це лише привід поставити наступне запитання. Чому виникла асиметрія? Чи був тут раніше сусідній об'єкт, який затінював рослину? Чи це наслідок панівних вітрів? Або ж це свідчення проблем з кореневою системою з протилежного боку, що не дозволяє дереву забезпечувати вологою відповідну частину крони?

Кожен знайдений симптом, чи то морозобоїна, чи наявність плодових тіл дереворуйнівних грибів, чи утворення «слонових ніг» біля основи стовбура, має бути проаналізований у комплексі. Педагогічна цінність такого моніторингу полягає в тому, що він унеможливорює шаблонні відповіді. Кожне дерево в міському середовищі є унікальним кейсом зі своєю індивідуальною історією травм, обрізок та екологічних стресів. Завдання викладача під час таких практичних занять полягає не в тому, щоб вказати на проблему, а в тому, щоб

змусити студента самостійно вибудувати логічний ланцюжок від візуальної ознаки до біомеханічного висновку щодо потенційної аварійності об'єкта.

Сучасний моніторинг неможливо уявити без використання цифрових технологій. Геоінформаційні системи, супутникові знімки, використання безпілотних літальних апаратів для мультиспектрального аналізу та застосування електронних томографів для перевірки внутрішньої структури стовбурів відкрили абсолютно нові горизонти в садово-парковому господарстві. Проте інтеграція цих інструментів у навчальний процес породжує новий виклик, який полягає у сліпій довірі до технологій.

Формування критичного мислення на цьому етапі передбачає розвиток так званого аналітичного скептицизму. Студенти повинні розуміти, що жодна програма чи прилад не приймають рішень, вони лише генерують масиви даних. Наприклад, аналізуючи нормалізований відносний індекс рослинності за допомогою супутникових знімків, студент може побачити зону в міському парку з критично низькими показниками. Некритичне мислення призведе до миттєвого висновку про масове всихання та необхідність термінового втручання або вирубки. Водночас спеціаліст, що мислить критично, почне зіставляти ці дані з іншими факторами. Він перевірить календарні дати знімків, адже це може бути природний процес осіннього листопаду певних порід, або зіставить карти індексів з картами підземних комунікацій, виявивши, що проблема полягає в нещодавньому ремонті теплотраси, який пошкодив коріння локальної групи дерев[3].

Більше того, застосування інструментальної діагностики, такої як резистографи чи акустичні томографи, вимагає надзвичайно глибокого аналізу. Прилад може показати наявність великої порожнини всередині вікового дуба. Проте критично мислячий спеціаліст знає, що порожнина сама по собі не означає неминучого падіння дерева. Якщо товщина здорової залишкової стінки відповідає інженерним нормам біомеханіки, а дерево сформувало потужну адаптивну крону зі зниженою парусністю, такий об'єкт може бути абсолютно безпечним. Навчання студентів піддавати сумніву первинні алярмістські дані приладів і співвідносити їх із реальними біологічними законами є найвищим пілотажем у підготовці сучасного арбориста та ландшафтного архітектора.

Соціально-екологічні конфлікти як простір для розвитку багатокритеріального аналізу

Найскладнішим аспектом моніторингу зелених насаджень у містах є соціальна складова. Міський парк чи сквер ніколи не є ізольованою екосистемою, це простір перетину інтересів різних соціальних груп, міської адміністрації, бізнесу та екологічних активістів. Саме в цьому середовищі критичне мислення майбутнього фахівця проходить найсуворішу перевірку.

Під час проведення інвентаризації та моніторингу студенти неминуче стикаються з конфліктами між екологічною доцільністю та соціальним запитом. Пересічні мешканці часто вимагають ідеальної симетрії дерев, жорсткої обрізки

крон, що базується на хибних уявленнях про естетику та безпеку. Натомість біологічна реальність свідчить, що глибокий топінг призводить до повільного вмирання дерева, появи гнилей та утворення слабких водяних пагонів, які згодом стають реальною загрозою для тих самих мешканців [4].

Студент має навчитися працювати з цими конфліктами. Оцінюючи об'єкт, він повинен аналізувати не лише його фізіологічний стан, але й соціальний контекст. Якщо старе дерево з дуплами знаходиться в глибині парку, далеко від пішохідних доріжок, критично мислячий фахівець порекомендує зберегти його як осередок біорізноманіття для птахів та комах, замість того щоб застосовувати стандартний протокол видалення фаутичних дерев. Він повинен вміти аргументувати свою позицію перед громадою, оперуючи фактами, розраховуючи екосистемну вартість дерева та пояснюючи концепцію прийнятного ризику.

Здатність балансувати між інтересами безпеки людей, збереженням природної спадщини та економічними обмеженнями муніципальних бюджетів неможливо виховати через читання лекцій. Вона формується виключно через вирішення реальних кейсів та моделювання управлінських ситуацій на основі даних, отриманих студентами під час самостійних польових досліджень.

Рефлексія та оцінка довгострокових наслідків втручання

Завершальним, але чи не найважливішим компонентом критичного мислення в садово-парковому господарстві є здатність до професійної рефлексії та прогнозування. Моніторинг дає унікальну можливість спостерігати за результатами попередніх управлінських рішень. Студенти повинні аналізувати об'єкти, які зазнали втручання кілька років тому. Оцінюючи наслідки санітарних обрізок, зміни гідрологічного режиму через будівництво доріжок або результати заміни місцевих видів на екзотичні інтродуценти, майбутні фахівці вчаться на чужих, а іноді й на власних помилках.

Розуміння того, що будь-яка дія в екосистемі має відкладений у часі ефект, формує обережність суджень та відповідальність. Фахівець усвідомлює, що видалення одного великого дерева з куртини неминуче змінить вітрове навантаження на сусідні дерева, змінить режим освітленості та температурний баланс мікролокації. Таке багатокрокове планування є суттю екологічного мислення, яке неможливо відділити від мислення критичного[5].

Висновки щодо модернізації освітнього процесу

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що фахова підготовка в галузі садово-паркового господарства потребує кардинального методичного оновлення. Моніторинг та інвентаризація зелених насаджень мають перейти зі статусу рутинної польової практики до статусу основної аналітичної дисципліни. Викладачі повинні створювати ситуації когнітивного дисонансу, надавати студентам суперечливі дані та спонукати їх до самостійного пошуку істини через дискусії, дослідження та практичні експерименти.

Тільки через глибоке занурення у складний, неоднозначний та динамічний світ міської екології можна виховати спеціалістів нової формації. Це мають бути не просто виконавці технічних завдань з озеленення, а справжні лікарі міського ландшафту, здатні критично оцінювати інформацію, аргументовано захищати екологічні пріоритети та створювати стійкі, безпечні та гармонійні простори для життя майбутніх поколінь. Інвестиції в інтелектуальний розвиток цих спеціалістів сьогодні є запорукою екологічної безпеки наших міст завтра.

Список використаних джерел:

1. Коваль, Н. М., & Лисенко, І. В. (2023). Формування критичного мислення майбутніх фахівців природничих спеціальностей в умовах невизначеності. *Інноваційна педагогіка*, 56(1), 112-118.
2. Мельник, А. О., & Ткачук, О. М. (2023). Інтеграція ГІС-технологій та інструментальної діагностики (акустичної томографії) в систему моніторингу міських зелених насаджень. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*, 33(2), 45-52.
3. Степаненко, О. В. (2022). Екосистемний підхід в управлінні міською зеленою інфраструктурою: виклики для професійної підготовки фахівців садово-паркового господарства. *Вісник аграрної науки*, 100(4), 67-74.
4. Koeser, A. K., Smiley, E. T., Hauer, R. J., & Kane, B. (2024). Tree Risk Assessment and Management in Urban Forests: Advanced Methodologies and Biomechanics. *Urban Forestry & Urban Greening*, 85, 127954.
5. Randrup, T. B., Jansson, M., & Sang, A. O. (2021). Urban open space management: A socio-ecological perspective for the 21st century. *Landscape and Urban Planning*, 214, 104166.

***ГАРМАШ Анна Василівна,
НАЗАРЕНКО Віталій Васильович***

**РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В
ПІДГОТОВЦІ ТА ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО»**

У сучасних умовах розвитку лісового господарства, що характеризуються зростанням антропогенного навантаження, кліматичними змінами та необхідністю забезпечення принципів сталого розвитку, особливого значення набуває формування у майбутніх фахівців здатності до критичного мислення. Це зумовлено тим, що професійна діяльність у галузі пов'язана з вирішенням складних, часто нестандартних завдань, які потребують не лише застосування набутих знань, але й їх глибокого осмислення, оцінювання та адаптації до конкретних умов.

		Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
2	Артюх В'ячеслав Олексійович	кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри історії, правознавства та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
3	Атаманюк Зоя Миколаївна	доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
4	Балазюк Оксана Юріївна	кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку та оподаткування Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету
5	Біліченко Павло Геннадійович	кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
6	Бойцун Ірина Євгеніївна	кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри літературознавства і східної філології Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
7	Борзунов Юрій Леонідович	старший викладач кафедри автомобільного транспорту та логістики Національного університету «Одеська політехніка»
8	Бугайчук Світлана Анатоліївна	кандидат фізико-математичних наук, старший науковий співробітник інституту фізики Національної академії наук України
9	Бухнієва Олена Анатоліївна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного та образотворчого мистецтв Ізмаїльського державного гуманітарного університету
10	Васильєва	асистент кафедри германської філології та

training system in a practical dimension	мислення у систему професійної підготовки у практичному вимірі	
Bohdan Vovk Critical thinking as a necessary component of the professional competence of a modern vocational education teacher	Вовк Богдан Критичне мислення як необхідна складова професійної компетентності сучасного педагога професійного навчання	39
Mariana Votkanych Development of critical thinking of philology students through the interpretation of a literary text in classes on Ukrainian literature of the modernist era	Вотканич Мар'яна Розвиток критичного мислення студентів-філологів через інтерпретацію художнього тексту на заняттях з української літератури доби модернізму	44
Yurii Hapon Developing critical thinking of future horticultural specialists in the process of monitoring urban green spaces	Гапон Юрій Розвиток критичного мислення майбутніх спеціалістів садово-паркового господарства у процесі моніторингу міських зелених насаджень	47
Anna Harmash, Vitalii Nazarenko The role and importance of critical thinking in the training and professional activities of specialists in the specialty "forestry"	Гармаш Анна, Назаренко Віталій Роль та значення критичного мислення в підготовці та професійній діяльності фахівців спеціальності «лісове господарство»	51
Natalia Hediikova Formation of critical thinking of higher education students in the process of studying socio-political disciplines	Гедікова Наталія Формування критичного мислення здобувачів вищої освіти у процесі вивчення суспільно-політичних дисциплін	55
Anatolii Hlushkovetskyi Developing critical thinking among higher education students when studying historical informatics	Глушковецький Анатолій Розвиток критичного мислення здобувачів вищої освіти при вивченні історичної інформатики	58
Nataliia Hordiienko Critical thinking as a factor in the effectiveness of psychological	Гордієнко Наталія Критичне мислення як чинник	61